

University of Groningen

De Ajax-school: Schoolvoorbeeld van talentontwikkeling

Van Yperen, N.W.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1995

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Van Yperen, N. W. (1995). *De Ajax-school: Schoolvoorbeeld van talentontwikkeling*. NOC*NSF.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Van Yperen, N.W. (1995). De Ajax-school: schoolvoorbeeld van talentontwikkeling.
*Brochure Ajax-school /NOC*NSF publicatie, Sector Topsport/publ./TO 008*

**DE AJAX-SCHOOL:
SCHOOLVOORBEELD VAN TALENTONTWIKKELING¹**

Nico W. Van Yperen
Rijksuniversiteit Groningen
Sectie Sociale en Organisatie Psychologie
Grote Kruisstraat 2/I
9712 TS Groningen
Tel. 050 - 3636332 / 3636386
e-mail: N.van.Yperen@rug.nl

¹Het schrijven van deze brochure is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het NOC*NSF en de medewerking van AFC Ajax. Met name dank aan Co Adriaanse, Directeur Opleidingen bij Ajax, Piet Bon, Hoofd Medische Staf van Ajax, en Jan Westerveld, administratief medewerker van de Jeugdopleiding van Ajax, voor hun commentaar op een eerdere versie van deze brochure.

1. De Amsterdamsche Football Club Ajax

1.1. Geschiedenis van de club

Floris Stempel, Karel Reeser en Han Dade namen het initiatief om voor zondag 18 maart 1900 een oprichtingsvergadering uit te schrijven teneinde opnieuw een voetbalclub te beginnen. Een eerdere poging (in 1893) behoorde hiermee definitief tot het verleden. De club werd - evenals zeven jaar eerder - vernoemd naar de held Ajax uit de Griekse mythologie (feitelijk twee helden: Ajax, zoon van Oïeus, en de Grote Ajax, zoon van Télamion). De Amsterdamsche Football Club Ajax vestigde zich in 1908 aan de Middenweg in de Watergraafsmeer (het "Houten Stadion"), men in 1911 voor de eerste maal een speler mocht afvaardigen naar het Nederlands elftal (Gé Fortgens) en waar men in datzelfde jaar "gedwongen"² de keuze maakte voor het huidige, wereldberoemde Ajax-shirt.

Landelijke bekendheid begon de amateurclub AFC Ajax te verwerven in de periode 1917-1920. In die periode werd voor het eerst de (K)NVB-beker gewonnen (1917), en werd voor het eerst het landskampioenschap behaald (1918). Ook kreeg men oog voor het belang van een goede jeugdafdeling, wat samenging met de maatregel van de voetbalbond in de jaren twintig om een afzonderlijke jeugdcompetitie op de zetten. Het was dan ook niet toevallig dat in de jaren 1929 tot en met 1939 een tweede bloeiperiode werd meegemaakt, toen Ajax vijf maal kampioen werd en twee maal tweede. Ajax beschikte in die tijd over vijf goede jeugdelftallen. De idee dat (aanhoudend) succes mede gebaseerd is op een brede basis, ofwel een goede jeugdafdeling, werd dus ondersteund. Als amateurclub zou Ajax in totaal acht kampioenschappen behalen (voor het laatst in 1947) en twee maal de KNVB-beker winnen (in 1917 en 1943).

In de succesvolle periode van voor de tweede wereldoorlog werd eind 1934 in de buurt van het oude "Houten Stadion", stadion "De Meer" aan de Middenweg in de Watergraafsmeer geopend. In dit stadion, dat in 1971 werd voorzien van lichtmasten, heeft Ajax als professionele voetbalclub de grootste successen gevierd, waaronder 17 landskampioenschappen en 10 maal winnaar van de KNVB beker. De eerste titel werd in 1957 behaald, drie jaar na de invoering van het betaalde voetbal, en de eerste KNVB-beker in 1961. In het seizoen '94-'95 werd Ajax als eerste club ongeslagen kampioen van het betaalde voetbal. Ook als amateurclub slaagde Ajax er in 1919 in om zonder verliesbeurt het kampioenschap te veroveren. In het topjaar 1972 werd Ajax landskampioen, winnaar van de

²AFC Ajax promoveerde in 1911 naar de eerste klasse. Ajax en Sparta hadden hetzelfde shirt (verticaal gestreept rood-wit), en Ajax moest als nieuwkomer zich aanpassen. Ajax koos voor een wit shirt met een brede, verticale rode baan over borst en rug. De zwarte broek werd een jaar later vervangen door een witte broek. De zwarte kousen met rood-witte omslagen werden pas in 1972 officieel vervangen door witte kousen met een rode omslag.

KNVB-beker, winnaar Europacup 1 en winnaar van de Intercontinentale beker ("wereldbeker"). Begin jaren '70 werd de Europacup 1 drie maal op rij gewonnen (1971, 1972 en 1973). Na 22 jaar (1995) slaagde Ajax erin om een vierde Europacup 1 aan deze reeks toe te voegen. De Europacup 2 voor bekerwinnaars werd één maal veroverd (1987), evenals de UEFA-cup (1992). Door deze prestaties heeft Ajax zich een plaats verworven bij de elite clubs van Europa. Naast Ajax kan alleen het Italiaans Juventus en het Spaanse Real Madrid pronken met alle drie de Europese bekercups in de prijzenkast. Het Engelse Liverpool heeft evenals Ajax vier maal de Europacup 1 weten te veroveren, een prestatie die door slechts twee clubs is overtroffen: het Italiaanse AC Milan (vijf maal winnaar) en het Spaanse Real Madrid (zes maal winnaar).

Een belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis van de club zal medio 1996 plaatsvinden, wanneer Ajax verhuist naar een nieuw "multi-purpose" stadion met schuifdak in Amsterdam Zuid-Oost bij station Bijlmer. Terwijl "De Meer" plaats biedt aan 22.000 toeschouwers, is er in het nieuwe stadion plaats voor 50.000 bezoekers. Het nieuwe jeugdcomplex, dat "Voorland" moet doen vergeten, bevindt zich enkele honderden meters verderop. Het geheel verlichte terrein omvat zeven velden: een hoofdveld met tribune, drie speelvelden, en drie trainingsvelden, waarvan één kunstgrasveld. De kosten voor deze nieuwe thuisbasis van alle jeugdelftallen van Ajax, inclusief Ajax-2, zijn ongeveer 20 miljoen gulden.

1.2. De jeugdopleiding

Het is kenmerkend voor Ajax dat er fors wordt geïnvesteerd in een goeie accommodatie voor de jeugd. Ajax onderkent dat continuïteit en succes voor een zeer groot deel wordt bepaald door de kwaliteit van de jeugdopleiding. Voor de buitenwereld zijn de gevolgen van deze aandacht ook duidelijk zichtbaar, omdat er ieder jaar wel meerdere jeugdspelers debuten in het eerste elftal van Ajax.

Vanzelfsprekend is het doorlopen van de Ajax-jeugdopleiding geen garantie voor succes, maar het is een feit dat Ajax de bakermat is van veel (voormalige) topvoetballers. Bovendien hebben een groot aantal minder bekende Nederlandse professionele voetballers een "Ajax-verleden". Zij zijn niet doorgebroken op het allerhoogste niveau, maar zijn toch verdienstelijk voetballers bij ere- en eerste divisieclubs. Kortom, nergens anders maakt een jonge voetballer zo veel kans op een (internationale) professionele voetbalcarrière dan bij Ajax. Deze faam heeft weer tot gevolg dat de meeste, nog niet aan Ajax verbonden talentvolle voetballers voor Ajax zullen kiezen wanneer ze ook bij andere clubs terecht zouden kunnen.

Er zijn verschillende oorzaken te noemen voor het succes van de jeugdopleiding van Ajax. Hieronder zullen de belangrijkste oorzaken de revue passeren.

1.2.1. Structuur en cultuur van de club

Ajax is een echte club met een gezellig verenigingsleven, en een club die van oudsher het jeugdvoetbal serieus neemt. Zo werd er al in 1921 een commissie van vooraanstaande Ajacieden in het leven geroepen die als taak kreeg het jeugdvoetbal te coördineren, hetgeen al spoedig zijn vruchten begon af te werpen (zie eerder). Daarnaast zijn door de jaren heen grote aantallen vrijwilligers actief geweest om de club, en de jeugdopleiding in het bijzonder, draaiende te houden.

De "clubcultuur" van Ajax uit zich onder meer in de grote onderlinge verbondenheid van de Ajaxmensen en de kennis en belangstelling voor elkaars prestaties. Zo zijn de resultaten van alle teams bij iedereen bekend. De Directeur Betaald Voetbal is op de hoogte van het resultaat van de E1, en de trainer van de E1 weet wat de A1 dat weekend heeft gedaan. Daarbij heeft Ajax veel clubtradities, zoals de fotogallerij van de Ajax-spelers die via Ajax-1 international zijn geworden, het eren van de kampioenen bij de laatste thuiswedstrijd, het Sinterklaasfeest, met de voorzitter in de rol van Sinterklaas, en "Vanendag", een bijeenkomst voor kampioenselftallen in de bestuurskamer waar ze worden toegesproken door de voorzitter.

Naast gezelligheid en verbondenheid maken discipline, fatsoen, beschaving en op een respectabele manier met elkaar omgaan onderdeel uit van de Ajax-cultuur. De Ajax-staf hanteert richtlijnen met betrekking tot het gedrag van spelers in het veld, op de training, tijdens toernooien, het eten, etc. Wanneer gedrag wordt geconstateerd dat niet door de beugel kan, wordt er ingegrepen. Zo zijn er voor de Ajax-spelers strenge kledingsvoorschriften (kousen omhoog, shirtje in broek, het dragen van scheenbeschermers, geen oorbellen in tijdens trainingen en wedstrijden, etc.), is het niet toegestaan om aan welke vorm van zaalvoetbal dan ook deel te nemen, worden spelers geacht hun voetbalschoenen buiten het kleedgebouw af te kloppen, mogen flesjes frisdrank niet in de doucheruimte worden genuttigd, en kan het voorkomen dat een speler wordt gewisseld door de trainer vanwege natrappen, zonder dat de scheidsrechter dat heeft geconstateerd. Ook worden de kosten die voortvloeien uit officiële waarschuwingen en/of veldverwijderingen doorberekend aan de betreffende speler.

In de loop der jaren is Ajax steeds meer toegegroeid naar een professionele organisatie. Wat de jeugdopleiding betreft is deze ontwikkeling zeer recent tot uiting gekomen middels het in het leven roepen van de functie Directeur Opleidingen in juli 1992. Een belangrijke reden hiervoor was het waarborgen van de continuïteit in de jeugdopleiding qua structuur, organisatie en visie. Voordien viel de jeugdopleiding onder de Directeur Betaald Voetbal, een functie die in de "jungle" van het betaalde voetbal nogal aan verandering onderhevig is. Bovendien neemt de functie Directeur Betaald Voetbal zoveel tijd

in beslag, dat een combinatie met de verantwoordelijkheid over de jeugdopleiding niet haalbaar is.

De belangrijkste taak van de directeur Opleidingen is kwaliteit van de jeugdopleiding op een (nog) hoger peil te brengen middels aanpassingen en vernieuwingen in de organisatie van de jeugdopleiding (accommodatie, faciliteiten, structuur van de opleiding, personeelsbeleid, externe contacten, etc.). Deze taak moet gerealiseerd worden samen met een aantal zeer professionele krachten en een onmisbare leger van vrijwilligers met een Ajax-hart, een constructie die bijzonder kenmerkend is voor de Ajax-cultuur.

De organisatie van Ajax kent nu vier afdelingen met ieder een eigen directeur: betaald voetbal, opleidingen, financiële zaken, en commerciële zaken. De portefeuilles van de vier bestuursleden, die naast de voorzitter het bestuur van Ajax vormen, lopen hieraan min of meer parallel. De directeur betaald voetbal heeft een kortlopend contract. De andere directeurs hebben een contract voor onbepaalde tijd. Er is veel contact tussen de verschillende afdelingen en afdelingen en bestuur. Het elkaar "scherp" houden is misschien wel het belangrijkste kenmerk van de Ajax-cultuur.

Sinds de invoering in 1963 is de Ledenraad feitelijk het belangrijkste bestuursorgaan binnen de club. De Ledenraad is een soort parlement met de bevoegdheid om bestuursleden te kiezen en te controleren, het huishoudelijk reglement vast te stellen, en de statuten te wijzigen. De Ledenraad bestaat uit 24 leden die gekozen worden door de Algemene Vergadering, bestaande uit werkende leden, ereleden en leden van verdienste (ca. 270 in totaal). Leden van de Ledenraad worden benoemd voor een periode van drie jaar. Jaarlijks treedt éénderde af, maar aftredende leden zijn herkiesbaar.

De prestatiegerichte cultuur van Ajax komt goed tot uiting in de structuur van de jeugdopleiding. De aanzet tot de huidige structuur stamt uit de tweede helft van de jaren '70, toen werd besloten het aantal jeugdelftallen te reduceren tot één per leeftijdscategorie. Tot op de dag van vandaag bestaat de jeugdopleiding uit 10 selecties van circa 16 spelers, dat wil zeggen, per leeftijdscategorie één selectie (E2, E1, D1, D2, C1, C2, B1, B2, A2, A1). De instapleeftijd is 8 jaar (E2). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de niet-professionele en de professionele jeugdopleiding. Tot deze laatste categorie behoren de elftallen B2 t/m A1.

De professionele jeugdopleiding houdt onder meer in: vier keer per week trainen, eten en studeren met studiebegeleiding bij de club, de beschikking over NIKE-voetbalschoenen, en vervoer per Ajax-bus (school-club-huis) om zoveel mogelijk op de reistijd te besparen. De "Ajax-school" is dus geen internaat, waarvoor door de Ajax-leiding bewust gekozen is. Men vindt het wenselijk dat een jonge speler in het ouderlijke gezin opgroeit, in de eigen straat, met eigen vrienden, een eigen school, zodat hij te allen tijde op z'n ouders en eigen sociale omgeving kan terugvallen.

Globaal worden er dus vijf leeftijdsgroepen onderscheiden: E (8-9 jaar), D (10-11 jaar), C (12-13 jaar), B (14-15 jaar) en A (16-18 jaar). Per leeftijdscategorie zijn specifieke criteria geformuleerd waaraan de speler uiteindelijk moet voldoen. Deze concrete doelen worden door iedere Ajax-trainer nagestreefd. Het geheel blijft echter centraal staan: specifieke elementen worden uit het geheel gelicht, getrained, en vervolgens weer ingepast. Verder moeten de trainingen aan een aantal voorwaarden voldoen: zeer arbeidsintensief, gericht op veelzijdigheid en techniek, en het beheersen van de bal in allerlei opzichten. Ieder elftal heeft behalve een eigen trainer ook een eigen elftal leider die onder meer bij wedstrijden en toernooien als vertegenwoordiger van Ajax optreedt. Daarnaast heeft de elftal leider een adviserende stem bij de opstelling van het elftal.

Naast de E2 t/m A1 heeft Ajax nog twee elftallen met een opleidingsfunctie: Ajax-2 en de amateurs van Ajax ("de zaterdag-1"). Ajax-2 valt formeel onder de afdeling betaald voetbal, terwijl "de zaterdag-1" in de portefeuille van de Directeur Opleidingen zit. Voor de spelers uit de A1 zijn er dus vier mogelijkheden: doorstromen naar Ajax-1, Ajax-2, de zaterdagamateurs, of weggaan ("afgevoerd worden" in jargon). Door de reglementen van de KNVB is een flexibele doorstroming van A1, via zaterdagamateurs, naar Ajax-2 niet mogelijk. Tijdens het seizoen mogen spelers namelijk niet van de zaterdagafdeling naar Ajax-2. Spelen bij de zaterdagamateurs is feitelijk een "parkeerplaats" voor talenten die (nog) net niet goed genoeg zijn om direct door te stromen naar Ajax-2 of Ajax-1, maar die nog wel een kans maken om het jaar daarop door te stromen.

1.2.2. Selectie

De kwaliteit van de jeugdspelers van Ajax heeft in eerste instantie vooral te maken met het herkennen en selecteren van de juiste talenten, die vervolgens door middel van training en begeleiding verder worden ontwikkeld. Talenten worden in binnen- en buitenland gerecruteerd. In verband met de reistijd worden in eigen land talenten gescout binnen een beperkt gebied. De straal van dit gebied varieert van 30 km. voor de jongste (E-)spelers, tot een straal van maximaal 100 km. voor de B-spelers, hetgeen impliceert dat een reistijd van maximaal twee uur per dag (vice versa) als norm geldt. Ajax is spaarzaam wat betreft het aantrekken van buitenlandse talenten. Immers, een cultuurverandering vergroot de kans op het krijgen van aanpassingsproblemen. Een enkel talent (vanaf ongeveer 15 jaar) uit het buitenland dat wordt toegelaten op de opleiding, wordt bij een gastgezin ondergebracht dat de taal spreekt en een tevens voetbalachtergrond heeft. Het scouten van talent gebeurt onder leiding van het hoofd scouting die valt onder de Directeur Opleidingen. Daarbij heeft Ajax 15 externe scouts, exclusief een reeks scouts in het buitenland (Scandinavië, Afrika, Noord en Zuid Amerika, en diverse Oostblok landen).

Om te bepalen of een speler geschikt is voor Ajax, worden er vier globale criteria gehanteerd, bondig weergegeven met de afkorting **TIPS**:

Techniek, vooral balbeheersing;

Inzicht, of "voetbalintelligentie" of "gogme";

Persoonlijkheid, zoals flair, creativiteit, zelfvertrouwen, doorzettingsvermogen, "drive" om het te halen, coachbaar zijn, en goed kunnen functioneren in een groep;

Snelheid, waaronder wendbaarheid, snelheid van handelen, startsnelheid en sprintvermogen.

Belangrijk onderdeel van de selectiepolitiek van Ajax zijn de talentendagen die jaarlijks, al dan niet op locatie, worden georganiseerd. Om "dagjestoerisme" te voorkomen worden aan de deelnemers van de talentendagen een aantal voorwaarden gesteld: het moet een jongen zijn die niet te ver van Amsterdam woont. Verder moet hij in een bepaalde leeftijdscategorie passen en heilig in zichzelf geloven.

Selectie vindt niet alleen "bij de poort" plaats. Ieder jeugdspeler is voor één jaar lid, hetgeen impliceert dat er feitelijk continue sprake is van een selectieproces. De medische (m.n. blessures) en voetbaltechnische gegevens van alle jeugdspelers wordt zorgvuldig via een geautomatiseerd systeem bijgehouden. Rond november en april worden de spelers door hun trainers beoordeeld op een reeks van zorgvuldig samengestelde criteria, gebaseerd op **TIPS**: atletisch vermogen, drukbestendigheid, coachbaarheid, handelingssnelheid, aanspeelbaarheid, duel 1:1, etc. Voor veldspelers bestaat de lijst uit 33 specifieke criteria, voor keepers zijn 42 specifieke criteria geformuleerd. Met één druk op de knop kunnen deze gegevens worden opgeroepen.

Op basis van dit data-bestand en wedstrijdrapporten vinden er in december en mei gesprekken plaats met alle jeugdspelers. In december wordt er een voorzichtige prognose gegeven over de voetbaltoekomst bij Ajax. In mei vindt de daadwerkelijke selectie plaats. In totaal zijn er vijf oordelen mogelijk: (1) blijven; (2) twijfel, blijven; (3) twijfel; (4) twijfel, weg; (5) weg. Iedere speler wordt door de trainer, Hoofd Scouting en Directeur Opleidingen in één van deze categorieën ingedeeld. In twijfelgevallen wordt advies gevraagd aan de elftalleider. Het beleid bij Ajax is erop gericht dat deze gesprekken voor de spelers geen verrassende uitkomst hebben. Met andere woorden, veel aandacht wordt besteed aan het geven van feedback op de trainingen, zodat een speler een goed beeld krijgt hoe de trainer over hem denkt.

Ajax biedt een volledige beroepsopleiding met uitzicht op een goed tot zeer goed betaalde baan, met als gevolg een streng selectieproces. Alleen de allerbesten halen het uiteindelijke doel: "spelen tussen de vier lichtmasten." Immers, van de 160 jongens die in de jeugdopleiding zitten kan niet iedereen doorstromen. Van de allerbesten die door mogen, zal

alleen een selecte groep het betaalde voetbal halen en een enkeling de absolute top. Het streven is om gemiddeld in tien jaar tijd 15 spelers af te leveren voor het eerste elftal.

Overigens worden niet alleen de spelers bij Ajax geselecteerd; ook de trainingsstaf staat aan een selectieproces bloot. In het uitzonderlijke geval dat een trainer wordt vervangen is dat niet omdat hij slecht functioneert, maar omdat er een nog beter trainer beschikbaar is of omdat de trainer op eigen initiatief vertrekt.

1.2.3. De training en Ajax' speelstijl

De hoofdmoot van de trainingen wordt vanzelfsprekend op het veld doorgebracht. De visie van de technische staf van Ajax is dat wedstrijdanalyses het uitgangspunt vormen van de trainingen. In de meeste trainingen ligt een sterk accent op techniek omdat men ervan uitgaat dat techniek op de langere termijn altijd wint. Pas wanneer de techniek in orde is kan de aandacht worden verlegd naar hoe het Ajax-systeem gespeeld wordt. De techniek en de snelheid waarmee die wordt uitgevoerd, én de keuzes die gemaakt worden in het veld om de techniek goed te gebruiken, zoals vasthouden van de bal, passen, dribbelen, terugleggen, etc., vormen de basis van de speelstijl van Ajax. Deze speelstijl wordt gekenmerkt door aantrekkelijk, aanvallend, creatief, snel en sportief spel, uitgevoerd door multifunctionele spelers (d.w.z. spelers die op meerdere posities inzetbaar zijn).

De idee voor een eigen huisstijl is midden jaren '70 geboren. Toen werd het besluit genomen om alle elftallen van Ajax volgens hetzelfde spelconcept te laten spelen. Anders gezegd, men besloot toen om de jeugdopleiding in dienst te stellen van het succesvolle eerste elftal van Ajax. Belangrijk voordeel van deze maatregel is dat jeugdspelers gemakkelijk ingepast kunnen worden in hogere elftallen. Ze weten immers welke taken bij welke positie horen. De huisstijl van Ajax houdt in dat bij balbezit in een 3-4-3 opstelling wordt gespeeld. Bij balverlies past men zich aan aan de tegenstander via vaste afspraken.

De herkenbaarheid van het spelconcept wordt vergroot door de vaste nummering binnen het elftal. Een Ajacied speelt niet in de spits of rechts op het middenveld, maar op "9" of op "6", respectievelijk. Voor jeugdspelers is het dus bijzonder leerzaam om naar hogere elftallen te kijken om te kijken hoe "hun" speler met "hun" nummer speelt en welke taken bij die positie horen.

Vanaf de jongste categorie spelers wordt er aandacht besteed aan looptraining (ongeveer een half uur per week voor E, D en C spelers). Vooral na de groeispurt (pubertijd) wordt er tijdens de trainingen behalve aan techniek en tactiek, meer aandacht besteed aan het fysieke aspect. Vanaf de B2 (i.e. vanaf 14 jaar) wordt er via kracht- en looptrainingen gewerkt aan spierversterking, snelheid en uithoudingsvermogen. Daarbij wordt er - mede uit het oogpunt van blessurepreventie - aan "soccer aerobics" gedaan: het maken van specifieke

voetbalbewegingen op muziek, waarbij de coördinatie, behendigheid, souplesse en de zwakkere spiergroepen en pezen (rug, buik, lies) worden getraind.

Het indelen van de jeugdelftallen van Ajax in hogere leeftijdscategorieën vormt een onderdeel van de mentale training. Wanneer Ajaxieden tegen leeftijdsgenoten uitkomen, wordt iedere wedstrijd met zeer groot verschil gewonnen (12-0, 19-0, etc.). Het "kweken van weerstand", het leren spelen onder druk, het leren werken voor een overwinning en het vinden van tactische oplossingen zijn doelen die met het spelen tegen oudere jongens worden nagestreefd. Het spelen in een hogere leeftijdscategorie voorkomt overigens niet dat de meeste jeugdteams van Ajax ieder jaar weer kampioen worden.

Een ander kenmerk van de trainingen bij Ajax is dat veel aandacht wordt besteed aan individuele trainingen. Het wordt belangrijk gevonden dat keepers en veldspelers training krijgen in de voor hun positie specifieke vaardigheden. Verder worden middels een korte mediatraining met theorie- en praktijklessen de oudste jeugdspelers (A1) voorbereid op het contact met de media, een belangrijk onderdeel van het vak van profvoetballer. Bij Ajax komt het immers regelmatig voor dat een jeugdtalent van de ene op de andere dag veel aandacht krijgt van de media, omdat hij zijn debuut heeft gemaakt in het eerste elftal. Het is in het belang van zowel de speler zelf als voor Ajax dat de jeugdspeler zich goed presenteert.

Tot slot is er in de opleiding plaats ingeruimd voor ontmoetingen (6 keer in de winterperiode) met personen waarmee jeugdspelers hun voordeel mee kunnen doen, zoals "gearriveerde" spelers (veelal uit Ajax-1) die vertellen hoe het is om aan de top te voetballen en wat er allemaal bij komt kijken, een eredivisie-scheidsrechter die het topvoetbal vanuit zijn perspectief belicht, of een voormalig Ajax-talent die vertelt over zijn ervaringen tijdens de opleiding en na de afwijzing.

1.2.4. Medische begeleiding

De medische begeleiding voor de gehele jeugdopleiding wordt verzorgd door een team, bestaande uit een huisarts, tevens Hoofd van de Medische Staf (dagelijks aanwezig), vier fysiotherapeuten, een sportmasseur/voetenverzorger, twee revalidatie-trainers, een chirurg/traumatoloog, een ad hoc psycholoog, een ad hoc inspanningsfysioloog, een diëtiste, een opticien en een tiental fysiotherapeuten in opleiding (stagiaires). Het beleid van de medische staf is nadrukkelijk gericht op het uitstralen van veiligheid en vertrouwdeheid, zodat spelers zich op hun gemak voelen, een lage drempel ervaren om de medische staf te consulteren, en weten dat hun privacy absoluut gegarandeerd is. Met name vanwege de vele contacturen is in de praktijk de fysiotherapeut voor de spelers de belangrijkste persoon.

Bij nieuwe leden wordt een uitgebreide medische vragenlijst afgenomen. Wanneer daar aanleiding voor is, vindt er vervolgens overleg plaats met de eigen huisarts en zonodig verder onderzoek of therapie. Bij blessures vindt vanzelfsprekend eerst gericht onderzoek

plaats. Er bestaat een uitstekende band met het Academisch Ziekenhuis van de Vrije Universiteit, met name de afdeling Traumatologie, zodat bij twijfel over de diagnose snel specialistisch onderzoek kan worden verricht. Er is dus goede toegang tot de meest geavanceerde onderzoeks- en behandelmethoden.

De diëtiste geeft voorlichting aan ouders/spelers over gezond eten en drinken, en begeleidt zonodig individuele spelers. Verder vinden er regelmatig tests plaats die informatie opleveren over onder meer het vetpercentage, kracht, snelheid, een aantal bloedwaarden, gezichtsscherpte, oog-voet en oog-hand coördinatie, etc.

1.2.5. Studiebegeleiding

De studie- en begeleidingscommissie van Ajax, bestaande uit vier leden die benoemd zijn door het bestuur voor onbepaalde tijd, heeft tot taak de spelers van de professionele opleiding te ondersteunen bij hun schoolopleiding, teneinde deze zo min mogelijk te laten lijden onder de druk die het spelen bij Ajax met zich meebrengt. Anders gezegd, er wordt in de gaten gehouden of spelers niet overbelast worden. Overbelasting leidt behalve tot slechtere studieresultaten ook tot mindere voetbalprestaties. Spelers worden er verder van doordrongen dat het ieder moment kan zijn afgelopen met de Ajax-loopbaan. Voorkomen moet worden dat in zo'n geval de speler ook nog eens met een onafgemaakte of verwaarloosde schoolopleiding te maken heeft.

De coördinator van de studie- en begeleidingscommissie onderhoudt wekelijks contact met de Directeur Opleidingen over beleidsmatige zaken. De commissie wordt ondersteund door één persoon die de dagelijkse leiding van de studiebegeleiding voor z'n rekening neemt en die het contact onderhoudt met het grote aantal scholen. Zoals gezegd (zie paragraaf 1.2.1.) heeft de Ajax-leiding gekozen voor een systeem waarbij de spelers niet aan hun eigen sociale omgeving worden onttrokken, wat onder meer inhoudt dat ze op hun eigen school in hun eigen woonplaats blijven.

In een daarvoor bestemde ruimte zijn op trainingsdagen meerdere docenten aanwezig (in totaal zijn negen docenten aan Ajax verbonden) om de lessen te geven die de spelers op school hebben gemist vanwege hun voetbalactiviteiten, en om de spelers te begeleiden bij het maken van het huiswerk. Bij buitenlandse reizen van meer dan drie dagen gaan de boeken mee en zijn steeds één of meer leraren aanwezig. Een Ajacied moet discipline kunnen opbrengen en kunnen plannen en organiseren qua voetbal én school. Naast de evaluatiegesprekken over de voetbalprestaties (zie paragraaf 1.2.3.) worden ieder half jaar de schoolprestaties met de spelers onder de loep genomen.

1.2.6. Vertegenwoordigende elftallen

Dat de Ajax-kweekvijver uitpuilt van het talent blijkt onder meer uit de oververtegenwoordiging van Ajacieden in diverse vertegenwoordigende elftallen van de Koninklijke Nederlands Voetbal Bond (KNVB), zowel nationaal als regionaal (afdeling Amsterdam, Haarlem, Noord-Holland, Leiden, Utrecht, Arnhem, enz.). Per seizoen speelt gemiddeld genomen 30%-40% van de Ajacieden in een vertegenwoordigend elftal van onder 18, 17, 16, 15 of 14 jaar.

Enerzijds is het feit dat Ajax hofleverancier is van de KNVB een eer voor zowel spelers als club. Het is immers een bevestiging van de kwaliteit van de spelers resp. de opleiding. Anderzijds is er sprake van een spanningsveld tussen Ajax en KNVB omdat door de populariteit van de Ajacieden de druk op spelers, staf en club wordt vergroot. Om in dit spanningsveld een goed evenwicht te vinden is er nauw overleg tussen de verantwoordelijke bondscoaches en de Directeur Opleidingen. Uitgangspunt van Ajax is dat de selectie niet ten koste gaat van de schoolopleiding en van een trainingen/wedstrijden van Ajax. In het overleg kan ook ter sprake komen of het voor de ontwikkeling van een speler wenselijk is om voor een hogere leeftijdscategorie te worden geselecteerd. Het overleg vindt vooral plaats in samenwerking met Jeugd Plan Nederland, een afdeling binnen de KNVB.

1.2.7. De ouders

Zoals bij ieder kind, spelen ouders ook in het leven van voetbaltalenten een cruciale rol. Ex-Ajacied en (ex-?)topvoetballer Marco van Basten bijvoorbeeld zegt in een speciale bijlage van het weekblad "Nieuwe Revu" in augustus 1993 over zijn vader: *"Mijn vader is ook belangrijk geweest in mijn ontwikkeling als voetballer. Als hij me 's avonds naar bed toe bracht, hadden we het samen vaak nog over voetbal mijn vader had er enorm plezier in om met mij over voetbal te praten Mijn vader bracht me naar de training, hij ging naar wedstrijden van mij kijken Hij was hard voor me. Als ik slecht speelde, zei hij ook dat het slecht was. Was ik goed, dan zei hij het ook".*

Tijdens de ouderavonden die Ajax organiseert, komt deze belangrijke rol van de ouders nadrukkelijk aan de orde. De "ideale" ouders in de visie van Ajax steunen hun kinderen bij tegenslag, relativeren bij goede prestaties, en houden rekening met de mogelijkheid dat het na een jaar afgelopen kan zijn met de Ajax-loopbaan van hun zoon. Ook hele praktische zaken passeren de revue, zoals het halen en brengen, huiswerkbegeleiding, de organisatie rondom trainingen en wedstrijden, het onregelmatige eten, en gezond eten en drinken.

Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de rol van de ouders bij wedstrijden. Onsportief gedrag wordt door Ajax noch van de spelers noch van de ouders getolereerd. Wanneer onsportief gedrag van ouders voorkomt, worden zij daarop aangesproken. Ook

wordt van ouders verwacht dat ze voetbaltechnische zaken overlaten aan de technische staf van Ajax.

Ajax organiseert tenminste één maal per jaar, aan het eind van ieder seizoen, drie ouderavonden:

1. Een ouderavond voor de nieuwe E2.
2. Een ouderavond voor de overige nieuwe instromers in de niet-professionele jeugdopleiding (E1 t/m C1).
3. Een ouderavond voor de nieuwe instromers in de professionele jeugdopleiding (B2 t/m A1).

Wanneer ouders dat wensen, is het te allen tijde mogelijk om contact op te nemen voor overleg met de Directeur Opleidingen, leden van de technische of medische staf of leden van de studie- en begeleidingscommissie.

2. Psycho-sociaal onderzoek bij Ajax

In deze brochure zal het psycho-sociale onderzoek dat sinds 1992 bij de professionele jeugdopleiding van Ajax loopt, speciale aandacht krijgen. De centrale vraag van het onderzoek is: **"Welke factoren kunnen verklaren waarom een jeugdig talent uitgroeit tot een topvoetballer"**. Vanzelfsprekend leggen de voetbalkwaliteiten (technisch/tactisch) het meeste gewicht in de schaal. Daarbij moet de speler de juiste fysieke kwaliteiten hebben en niet met zware blessures worden geconfronteerd. Daar bovenop geven psycho-sociale factoren de doorslag of een speler doorgroeit naar de absolute top. Het onderzoek bij Ajax richt zich met name op deze psycho-sociale factoren (wedstrijdangst, zelfvertrouwen, problemen met school, relaties met ouders, technische staf en teamgenoten, etc.).

Het onderzoek heeft ook een "Vinger-aan-de-pols-functie", dat wil zeggen, op een gestructureerde manier worden de meningen van spelers twee maal per jaar geïnventariseerd. Wat vinden de spelers van de trainingen, het vervoersysteem, de fysieke en mentale belasting, etc.? Daarbij wordt er naar gestreefd om een goed algemeen beeld te krijgen van de jeugdspelers van Ajax. Systematisch wordt nagegaan hoe de gezinssamenstelling is, het opleidingsniveau van de spelers, het schoolsucces, de afstanden die moet worden afgelegd, etc.

Het onderzoek loopt nog te kort om op zinnige wijze een antwoord te kunnen geven op de centrale vraag. Wel zijn er een aantal onderwerpen in het onderzoek belicht waarvan de uitkomsten hieronder zullen worden samengevat.

2.1. Beschrijving van de groep

Over de jaren heen volgt ongeveer de helft van de spelers een HAVO of VWO opleiding (of hebben deze opleiding reeds afgemaakt). Een kwart volgt MAVO (25%), en de overige 25% volgt een beroepsopleiding op LBO of MBO niveau. Een enkeling zit op het HBO of WO.

Grofweg heeft iets minder dan de helft van de jeugdvoetballers van Ajax één broer of zus, en ongeveer een kwart komt uit een gezin met drie kinderen. Ongeveer 10% is enig kind, en de overige 15% à 20% komt uit grote gezinnen van vier of meer kinderen.

Van een minderheid (15% à 20%) zijn de ouders gescheiden, een lager percentage dan wat op basis van de landelijke cijfers verwacht zou kunnen worden. Opmerkelijk is dat de prestaties van kinderen van gescheiden ouders consistent iets beter worden beoordeeld door hun trainers.

Van ongeveer de helft van de spelers zijn beide ouders van Nederlandse afkomst, in 30% tot 35% van de gevallen komen beide ouders (oorspronkelijk) uit het buitenland, en van ongeveer 15% is één van beide ouders van buitenlandse afkomst.

2.2. Het beoordelen van prestaties

Eén van de eerste vragen waar in het onderzoek nadrukkelijk aandacht is besteed, is: "**Hoe bepalen we wie goed is, en wie niet?**". Dit probleem heeft dus alles te maken met talent-identificatie. Twee vragen staan hierbij centraal:

- A. Welke criteria worden gehanteerd?
- B. Zijn deze criteria zo eenduidig gedefinieerd dat de persoon van de beoordelaar er niet toe doet? Ander gezegd, komen trainer A en trainer B tot eenzelfde oordeel, ook als ze dezelfde criteria gebruiken?

Ad.A

Zoals gezegd zijn bij Ajax de criteria gebaseerd op vier hoofdcategorieën (**TIPS**): **T**echniek, **I**nzicht, **P**ersoonlijkheid en **S**nelheid. In het recente verleden is gewerkt aan de perfectionering van het scouting-formulier van Ajax, dat gebaseerd is op **TIPS**. Het eindresultaat bevat voor veldspelers 33 specifieke criteria. Voor keepers zijn 42 specifieke criteria geformuleerd. Het formulier wordt tevens gebruikt om de huidige Ajax-jeugdselectie te beoordelen (twee maal per jaar, zie paragraaf 1.2.3.).

Het scouting-formulier is dus een weergave van de specifieke criteria die de technische staf van Ajax hanteert om te bepalen of een speler talent heeft. Het formulier blijft overigens een **hulpmiddel**, en dient vooral als uitgangspunt voor een discussie over de kwaliteiten van een speler.

Ad.B

Het opstellen van criteria is nog geen garantie voor het kunnen geven van een objectief oordeel over de kwaliteiten van een speler. Sommige aspecten zijn gemakkelijk te beoordelen (sprongkracht, voorzet, koppen, etc.), zodat verschillende trainers het snel eens zullen zijn over dit soort kwaliteiten van een speler. Andere essentiële aspecten zijn echter moeilijker te beoordelen: heeft een speler uitstraling, is hij stress-bestendig, heeft hij de juiste houding in het veld, etc.?

In de eerste fase van het onderzoek zijn de oordelen van trainers, elftal-leiders, en spelers zelf met elkaar vergeleken. Uit de resultaten kwam naar voren dat er nogal wat verschillen waren in oordelen van spelers, elftal-leiders en trainers, en vooral op "vage" criteria als uitstraling, houding, en stress-bestendigheid.

Deze verschillen moeten tot een minimum beperkt worden, omdat het voor een club als Ajax, waar selectie zo'n prominente plaats inneemt, van groot belang is dat het selectieproces zorgvuldig verloopt. Dit is ten eerste in het belang van de club zelf, die baat heeft bij een optimaal selectieproces. Dat wil zeggen, de allerbesten blijven, en de minder getalenteerden vallen af. Voorwaarde daarvoor is dat de technische staf op één lijn zit, en voorkomen moet worden dat trainer A tot een heel ander eindoordeel komt dan trainer B. Ten tweede hebben de spelers recht op een zorgvuldige selectie, waarbij toevalsfactoren een minimale rol spelen of zelfs helemaal uitgesloten zijn. Immers, een afwijzing door Ajax betekent een persoonlijke drama voor de afgewezenen. Gerard van der Lem, trainer bij Ajax en zelf weggestuurd door Ajax als zeventienjarige zegt daarover in Vrij Nederland in 1992: *"Vreselijk die afwijzing. Ik heb de hele weg van het stadion tot het Tropenmuseum lopen janken"*.

Wanneer je als technische staf het eens bent over de criteria en wat je eronder verstaat, dan heeft dat als bijkomend voordeel dat je spelers **concrete feedback** kunt geven over hun prestaties. Bovendien kun je spelers vragen zichzelf te beoordelen op de betreffende criteria, en vervolgens de verschillen tussen speler en trainer bespreken. Daarmee kun je bijvoorbeeld het probleem van de verongelijkte bankzitter deels voorkomen. In de voetballerij komt het wel voor dat spelers zonder argumenten hun basisplaats verliezen of worden gewisseld. Dit vergroot de onzekerheid bij de speler en werkt demotiverend. Als trainer A daarentegen goed kan omschrijven wat de zwakke punten van een speler zijn (en hij krijgt van trainer B hetzelfde verhaal te horen), dan geeft hij daarmee de speler handvatten en nieuwe doelen om zichzelf te verbeteren. Spelers weten dan waar ze aan toe zijn en blijven daardoor in de meeste gevallen gemotiveerd.

Om de trainersstaf op één lijn te krijgen wat betreft de feitelijke beoordeling, moet er veelvuldig overlegd worden over wat precies wordt verstaan onder ieder afzonderlijk aspect waarop beoordeeld en geselecteerd wordt. Dit geldt dus vooral voor "vage" criteria als

uitstraling en stress-bestendigheid. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren aan de hand van spelers uit de eigen selectie of van bekende spelers: Heeft Ed de Goey uitstraling? Is Ulrich van Gobbel stress-bestendig? Hoe goed is de passeer-actie van Marc Overmars? Waarom wel? Waarom niet?

2.3. Wat is een goede prestatie?

Bij het beoordelen van prestaties kan men zich sowieso afvragen wat een goede prestatie eigenlijk is. Globaal zijn er twee visies over wat een goede prestatie is. In de eerste visie ben je pas succesvol wanneer je beter bent dan anderen en meer punten scoort dan de ander. Vergelijkingen met anderen liggen dus ten grondslag aan deze **ego-georiënteerde** visie. Bij de tweede visie, de **taak-georiënteerde** visie, vergelijkt de sporter zich minder met de ander, maar meer met zichzelf (met eigen prestaties uit het (nabije) verleden). Sporters met een hoge taak-oriëntatie zijn gericht op het zich eigen maken van een beweging of een taak. Zij meten succes vooral af aan de verbetering die ze bij zichzelf constateren. Dit betekent overigens niet dat taak-georiënteerde sporters onverschillig staan tegenover winnen of verliezen. Iedere gemotiveerde topsporter wil niets liever dan de tegenstander verslaan. Echter, het verschil zit 'm vooral in de houding tijdens de trainingen en de manier waarop wordt teruggekeken op wedstrijden, vooral nederlagen. Taak-georiënteerde sporters laten hun gevoel na een wedstrijd niet uitsluitend bepalen door de uitslag. Het vertoonde spel speelt eveneens een grote rol. De tevredenheid na een overwinning met slecht spel zal niet zo groot zijn, en het balen na een verloren wedstrijd waarin het vertoonde spel progressie vertoonde in vergelijking met eerdere wedstrijden, zal minder erg zijn.

Een nadrukkelijke ego-oriëntatie is geen probleem zolang een sporter beter presteert dan anderen. Echter, verliezen en minder presteren is een onvermijdelijk onderdeel van (top)sport bedrijven, en zal bij ego-georiënteerde sporters sneller tot een verlaagd zelfvertrouwen leiden. Ego-georiënteerde sporters zijn namelijk geneigd zichzelf te devalueren na nederlagen, terwijl dat volstrekt ten onrechte kan zijn. Een nederlaag kan ten slotte ook het gevolg zijn van een uitermate goed opererende tegenstander, ofwel het gevolg zijn van factoren die de sporter zelf niet in de hand heeft. Vanuit het oogpunt van prestatie-motivatatie is het niet verstandig om je te laten leiden door oncontroleerbare factoren, waar je dus per definitie niets mee kunt. Beter is het om je te richten op aspecten waar je zelf invloed op uit kunt oefenen, wat tot meer optimisme ten aanzien van toekomstige prestaties zal leiden en tot een hogere intrinsieke motivatie.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de jeugdige Ajacieden heel hoog scoren op zowel een ego- als een taakoriëntatie. Dat is ook niet zo verrassend, omdat we hier met een zeer selecte groep te maken hebben die ervan doordrongen is dat ze beter moeten (en willen) zijn dan anderen (ego-oriëntatie). Aan de andere kant weten ze ook dat wanneer ze beter

willen zijn dan anderen, ze heel hard moeten werken om zichzelf constant te verbeteren (taak-oriëntatie). Persoonlijke inzet (altijd je best doen, keihard werken) wordt door de jonge Ajacieden dan ook als belangrijkste oorzaak voor succes bij Ajax gegeven.

2.4. De rol van de ouders

Wanneer de rol van de ouders bij jeugdige sporttalenten aan bod komt, roept dat bij de veel mensen de associatie op van opgehitste ouders die met het schuim op de mond langs de lijn hun kind luidruchtig staan "aan te moedigen" en na een nederlaag hun kind op niet te verstane wijze bestraffen. Echter, zoals ook uit het citaat van Van Basten blijkt (zie paragraaf 1.2.8.), hebben topsporters in hun jeugd vaak te maken gehad met ouders die belangstelling hadden voor wat ze deden en hen ondersteunden wanneer dat nodig was. Uit de sportpsychologische literatuur over talentontwikkeling komt als een rode draad de belangrijke positieve invloed van de steun van de ouders naar voren, vooral die van de vader wanneer het om mannelijk sporttalent gaat. Daarbij is niet zozeer de daadwerkelijke steun van belang. Het is vooral belangrijk dat kinderen **het gevoel** hebben dat ze te allen tijde kunnen terugvallen op hun ouders. Bij volwassen sporters wordt deze rol in de meeste gevallen overgenomen door de partner.

Ook in het onderzoek bij Ajax is de belangrijke rol van ouders naar voren gekomen. Zo is aan de spelers gevraagd waaraan ze succes bij Ajax aan toeschrijven. Anders gezegd, welke verklaringen geven de Ajacieden voor het wel of niet slagen bij Ajax? In de vorige paragraaf is reeds aan de orde gekomen dat persoonlijke inzet het belangrijkste wordt gevonden. Echter, bijna even belangrijk is de steun van de ouders (ouders staan achter je, altijd op je ouders kunnen terugvallen). Beide factoren werden belangrijker gevonden dan persoonlijke kwaliteiten/aanlegfactoren en de kwaliteiten van het team waarin je speelt. Aan geluksfactoren werd de minste waarde toegekend.

De rol van de ouders kwam ook duidelijk naar voren bij de vergelijking van twee groepen spelers: een groep spelers die door de trainers qua prestatieniveau als **beneden gemiddeld** werd beoordeeld, en een groep spelers die door de trainers qua prestatieniveau als **boven gemiddeld** werd beoordeeld. Een speler die door de trainer als beneden gemiddeld wordt beoordeeld heeft veelal een probleem: hij krijgt minder speeltijd, minder basisplaatsen en meer reservebeurten. Dat kan zijn weerslag krijgen op het gebied "tussen de oren". Met andere woorden, een speler kan in die situatie psycho-sociale klachten ontwikkelen, zoals minder zelfvertrouwen, lage motivatie, en conflicten met teamgenoten. Echter, uit het onderzoek komt naar voren dat de kans op het ontwikkelen van dit soort klachten bij slecht presteren aanzienlijk kleiner is wanneer de speler het gevoel heeft dat z'n ouders achter hem staan en hem zonedig steunen. Ouderlijke steun blijkt niet aan psycho-sociale klachten gerelateerd te zijn wanneer het **goed** gaat, wanneer de speler dus goed presteert.

Een invloedrijk boek over talentontwikkeling waarin de rol van de ouders nadrukkelijk aan de orde komt, is "Developing talent in young people" van Bloom. In dat boek wordt verslag gedaan van interviews met zo'n 120 voormalige toptalenten (en hun "sociale omgeving") op drie verschillende gebieden: muziek en kunst (piano spelen, beeldhouwen), sport (zwemmen, tennis), en wiskunde en wetenschap (wiskunde, neurologie). In deze interviews kwam onder meer naar voren dat de waarden en normen voor het leveren van prestaties die door de ouders aan de kinderen waren meegegeven van groot belang bleken. Deze normen en waarden zijn:

- "Als je iets wilt bereiken dan moet je er zo goed mogelijk je best voor doen". Essentieel is dat de ouders zelf model stonden voor deze norm. Ze stelden hoge doelen en maatstaven op voor hun kind en verwachtten van hun kinderen dat ze deze ook behaalden. Als dit lukte waren de ouders oprecht trots op hun kinderen.
- De kinderen leerden veel verantwoordelijkheid te dragen in het familieleven, waardoor de nadruk werd gelegd op zelfdiscipline en onafhankelijkheid.
- Er werden beloningen voor hard werken gegeven, maar ook reprimandes voor het verspillen van tijd.
- Over het algemeen waren de families erg hecht; als familie trokken ze veel met elkaar op en de activiteiten waren meestal gecentreerd rondom het talentgebied (i.e. voetbal) en het kind.

Daarnaast kwam naar voren dat bepaalde persoonlijkheidseigenschappen karakteristiek waren voor het talentvolle kind. Ouders gaven aan dat hun talentvolle kind zich onderscheidde van hun broertjes en zusjes door onder meer de wil om te werken, de wens om uit te blinken, volharding, gretigheid en competitiedrang. Verder was opvallend dat deze talentvolle kinderen een hekel aan verliezen hadden. Een eventueel verlies was aanleiding om nog beter je best te doen.

2.5. Psycho-sociale stress

Zoals gezegd worden twee maal per jaar, aan het begin en aan het eind van het seizoen, vragenlijsten aan de jeugdvoetballers voorgelegd. Een onderdeel van de vragenlijst betreft de inventarisatie van mogelijke problemen waarmee de jeugdvoetballers te maken hebben. Problemen die worden gerapporteerd door jeugdtalenten in het algemeen, en ook door de Ajacieden, hebben meestal met school te maken, en vooral de combinatie school en sport en het gebrek aan tijd om andere leuke dingen te doen. Een maatregel die Ajax heeft genomen om dit probleem te reduceren, is het invoeren van een vervoerssysteem in de professionele jeugdopleiding. Alle Ajacieden van buiten de stad worden gehaald en gebracht. Zoals reeds aan de orde is gekomen (zie paragraaf 1.2.6.), wordt er ook veel aan huiswerkbegeleiding

gedaan om de jeugdige Ajacieden zoveel mogelijk bij hun schoolwerk te ondersteunen en te begeleiden.

De gegevens die worden verzameld worden tevens gebruikt om na te gaan of er verschillen zijn tussen teams wat betreft de onderlinge relaties tussen de spelers, de "teamspirit", de relaties met de trainer, elftal leider, en de medische staf. Dit soort informatie biedt, in combinatie met de eigen indrukken, een extra ondersteuning voor het ondernemen van actie. Wanneer er bijvoorbeeld veel klachten zijn over de communicatie tussen trainer en spelers ("Ik krijg nooit te horen hoe de trainer over me denkt"; "Ik krijg nooit uitleg van de trainer", etc.), dan is dat aanleiding om nog meer aandacht aan dit aspect te geven. Overigens zijn dit soort klachten nooit voor 100% te verhelpen. In het algemeen hebben mensen de neiging negatieve feedback niet goed te begrijpen, en dat geldt dus ook voor de talenten uit de Ajax-school. Negatieve feedback over iets wat heel belangrijk, zo niet "alles" voor je is, kan heel bedreigend overkomen. Daardoor heeft men nogal eens de neiging zich ervoor af sluiten. Daarbij kan men het domweg met de trainer oneens zijn, waardoor ook een gevoel van "miscommunicatie" kan ontstaan.

Bij het beoordelingssysteem van Ajax (zie paragraaf 1.2.3.) is het belang van goede feedback reeds aan de orde gekomen. Het is buitengewoon belangrijk dat een trainer goed kan omschrijven wat de zwakke punten van een speler zijn, waardoor de speler handvatten en nieuwe doelen krijgt aangeboden om zichzelf te verbeteren. De motivatie blijft daardoor op peil of wordt zelfs verhoogd.

Tot slot worden in de inventarisatie van mogelijke problemen hele dagelijkse zaken belicht, zoals de (on)tevredenheid omtrent de verplichte kleding, de vakantie-planning, de keuze van de toernooien, en de discipline bij Ajax. Zaken die middels vragenlijsten snel en systematisch kunnen worden geïnventariseerd.

Mogelijke problemen bij jeugdtalenten en topsporters hebben weliswaar vaak te maken met teamgenoten, de trainer, de situatie thuis, of problemen met het werk of school, maar de grootste potentiële "stressbron" heeft toch betrekking op het leveren van goede prestaties en de constante inzet die vereist is om goed te kunnen presteren. Dit kan op verschillende manieren tot uiting komen: het zich zorgen maken over de wedstrijd, nervositeit, angst om te falen, etc. Dit zijn symptomen van zogenaamde "wedstrijdangst". In het algemeen worden twee soorten wedstrijdangst onderscheiden: **cognitieve angst**, hetgeen verwijst naar de angstcomponent die wordt veroorzaakt door negatieve succesverwachtingen en een negatief beeld van de eigen mogelijkheden, en **somatische angst**. Deze laatste vorm betreft de lichamelijke en emotionele aspecten van het angstgevoel, hetgeen zich kan uiten in maag- en darmklachten, misselijkheid, een droge mond, transpiratie, nervositeit, etc. Uit praktisch oogpunt is het onderscheid tussen beide typen angst relevant, omdat eventuele maatregelen zich meer kunnen richten op de gedachten van de sporter, dan wel op het leren

zich te ontspannen voor wedstrijden. Overigens kan er ook nog **positieve** wedstrijdangst worden onderscheiden. Dit is de angst om te falen, waardoor de sporter juist optimaal gaat functioneren. Deze angst is een spanning die gebruikt wordt om tot een optimale prestatie te komen.

2.6. Technische versus mentale problemen

Wanneer minder goede prestaties worden geleverd door (jeugdige) sporters, dan ligt dat vanzelfsprekend niet altijd aan mentale factoren, zoals wedstrijdangst, druk van buitenaf, of problemen met de begeleiding. Wanneer een speler ontevreden is over zijn niveau, terwijl hij op dat moment wel goed speelt, dan is de meest voor de hand liggende oplossing: meer trainen. Wanneer de techniek tekort schiet, of andere aspecten als kracht, snelheid, coördinatie of tactisch inzicht, dan is het aandacht besteden aan mentale factoren ondergeschikt. De Amerikaanse sportpsycholoog Robert Nideffer (1992) geeft in zijn boek met de pretentieuze titel "Psyched to Win" een drietal richtlijnen om mentale problemen te leren herkennen:

1. In wat voor situaties worden er fouten gemaakt; gebeurt dat willekeurig of uitsluitend in situaties met toenemende druk? Als een voetballer opvallend veel foute passes aflevert in belangrijke wedstrijden en messcherpe passes in onbelangrijke wedstrijden, dan is hier wellicht sprake van een mentaal probleem. Een golfer die op de "driving range", tijdens vriendschappelijke wedstrijden en tijdens grote toernooien de bal met de regelmaat van de klok "sliced" (naar rechts weg laat draaien), heeft een technisch probleem.
2. Wat denkt en voelt een sporter wanneer hij fouten maakt? Wanneer na een fout de sporter zijn zelfvertrouwen blijft behouden en een gevoel van beheersing over de situatie en zijn gedachten, dan is de kans groot dat het een technisch probleem betreft. De kans op een mentaal wordt groter naarmate de speler na een fout toenemende druk ervaart, enigszins in paniek raakt en controle over de situatie dreigt te verliezen.
3. Heeft de fout betrekking op één aspect, of wordt de totale prestatie er door beïnvloed? Bij mentale problemen zal een sporter verkrampen en zal concentratieverlies optreden, met een verhoogde kans op een aaneenschakeling van fouten. Wanneer een lange pass van een libero steeds net niet goed aankomt, maar z'n verdedigende acties, balbeheersing en positiespel zijn in orde, dan duidt dat eerder op een technisch probleem.

2.7. Teamsfeer en prestaties

Omdat er tweemaal per jaar gegevens worden verzameld, is er ook een mogelijkheid om te onderzoeken of er oorzaak-gevolg relaties zijn. Een interessante vraag is bijvoorbeeld of een goede teamsfeer nu tot goede prestaties leiden, of dat goede prestaties eerder leiden tot een goede sfeer binnen de groep. Of zijn misschien beide beweringen waar?

In prestatiegerichte teamsporten zijn groepsprocessen sowieso een interessant fenomeen. Immers, interpersoonlijke problemen binnen een team liggen altijd op de loer. In een team is men is behalve bondgenoot, ook concurrent van elkaar; iedere speler wil als basisspeler starten in wedstrijden. Dit levert een spanningsveld op tussen samenwerken en onderlinge concurrentie. Omdat trainers en sportwetenschappers vooral geïnteresseerd zijn in het beïnvloeden van prestaties, wordt in de meeste gevallen de kwaliteit van de relaties binnen het team als voorspeller gezien van de prestatie.

Echter, bij prestatiegerichte teams draait alles - per definitie - om de prestatie. Bij de professionele jeugdteams van Ajax (en ook in andere onderzoeken) kwam inderdaad naar voren dat relaties met teamgenoten meer lijden onder slechte prestaties dan dat slechte onderlinge verhoudingen een negatieve invloed hebben op de prestaties. Anders gezegd, om de sfeer binnen een team te verhogen moeten er goede prestaties worden geleverd. Dat neemt niet weg dat het zinvol is om aan de teamsfeer te werken (aan "teambuilding" te doen). Er is namelijk ook een effect van teambuilding op prestaties. Het omgekeerde effect is alleen veel sterker.

2.8. Tot slot

In deze brochure is ten eerste de Ajax-school in al zijn facetten aan de orde gekomen, en ten tweede is aandacht besteed aan een aantal aspecten van het psycho-sociale onderzoek dat aldaar wordt verricht. Helaas is op dit moment de centrale vraag van het onderzoek nog niet te beantwoorden. Hopelijk heeft deze brochure wel enige duidelijkheid kunnen verschaffen over het doel en de functie van het onderzoek. Bovenal denk ik dat middels deze brochure de lezer een blik wordt gegund in de "Ajax-keuken" en derhalve een goede indruk krijgt hoe er bij Ajax wordt gewerkt, en hoe het talent wordt opgespoord, ontwikkeld, en begeleid. De centrale doelstelling van de Ajax-school is zoveel en zo snel mogelijk spelers af te leveren die inpasbaar zijn in het succesvolle eerste team van Ajax, ofwel optimaal in de huisstijl van Ajax kunnen functioneren. De jeugdige Ajacieden krijgen dus een volledige beroepsopleiding voor profvoetballer met uitzicht op een goed tot zeer goed betaalde baan, hetgeen het strenge selectieklimaat rechtvaardigt. De debuterende jonge Ajacieden in Ajax-1 tonen ieder jaar weer aan dat de centrale doelstelling ruimschoots wordt gehaald. Daarbij probeert Ajax te voorkomen dat spelers die worden "afgevoerd" ook nog eens te maken hebben met een onafgemaakte of verwaarloosde schoolopleiding, hetgeen de Ajax-school terecht de kwalificatie "Schoolvoorbeeld van talentontwikkeling" oplevert.

Bij het schrijven van deze brochure is onder meer gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- Bloom, B.S. (1985). *Developing talent in young people*. New York: Ballantine books.
- Gageldonk, P. van (1993). Marco en de anderen. *Nieuwe Revu (bijlage)*, augustus.
- Middendorp, T. (1992). Ajax-opleiding, een soort survivaltocht. *Ajax Magazine*, 5, 22-28.
- Middendorp, T. (1994). Co Adriaanse en de richtlijnen voor het talent. *Ajax Magazine*, 7, 64-72.
- Nideffer, R.M. (1992). *Psyched to win*. Champaign (IL): Leisure Press.
- Oosterwijk, F. (1992). De droom om prof te worden: De toekomst van Ajax. *Vrij Nederland*, 24 oktober, 42-45.
- Van Yperen, N.W. (1994). Talentidentificatie: Een één-tweetje tussen talent en beoordelaars. In: NOC*NSF publicatie. *NCP XX: 'De Ajax-school, schoolvoorbeeld van talentontwikkeling?'* (pp. 19-20). Arnhem: NOC*NSF.
- Van Yperen, N.W. (1994). Jonge talentvolle voetballers: Wie halen het (niet)?. *Geneeskunde en Sport*, 27, 92-98.
- Van Yperen, N.W. & Hoitsma, D. (1994, juni). Het jeugdtalent en zijn ouders. *Psychologie*, 13, 32-35.
- Vermeer, E. (1990). *90 Jaren Ajax: 1900-1990*. Uitgeverij Luitingh-Sijthoff.
- Westerveld, J. (1994). *Een beknopte geschiedenis van de Amsterdamsche Football Club "Ajax"*.

en de brochure "*Jeugdopleiding Ajax*"